

KÜRESEL YÖNETİŞİMDE TÜRKİYE’NİN ETKİSİNİ ARTTIRAN STRATEJİK BİR ARAÇ OLARAK İSLAMİ BANKACILIK POLİTİKASI

Aylin Ece ÇİÇEK¹

Öz

Bu çalışma, Türkiye'nin İslami finansı küresel yönetim kümelenmelerindeki etki alanını artırmak için bir araç olarak stratejik kullanımını incelemektedir. Küresel İslami finans sektöründe yükselen bir aktör olan Türkiye, benzersiz jeopolitik konumunu, ekonomi politikalarını ve kültürel diplomasisini kullanarak kendisini bölgedeki önemli oyuncularından biri haline getirmiştir. Türkiye, İslami finansı ekonomik araç setine entegre ederek ekonomik gücünü artırmayı ve İslam dünyası içinde daha derin ekonomik ve kültürel ilişkiler geliştirerek yumuşak gücünü artırmayı hedeflemektedir. Bu makale, Türkiye'nin İslami finans alanındaki düzenleyici ve kurumsal çerçevesini Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) ülkeleriyle karşılaştırarak analiz etmektedir. Teorik yaklaşımları kullanan çalışma, Türkiye'nin yenilikçi yaklaşımları ve jeopolitik stratejilerinin bu sektördeki rolünü nasıl güçlendirdiğine dair içgörüler sunmaktadır. Bulgular, Türkiye'nin rekabet avantajlarını, İslami finansa stratejik katılımını ve bunun küresel yönetim ve uluslararası ekonomik ilişkiler üzerindeki daha geniş etkilerini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Küresel yönetim, İslami finans, Ekonomi diplomasisi

ISLAMIC BANKING POLICY: A STRATEGIC INFLUENCE FOR ENHANCING TÜRKİYE’S INFLUENCE IN GLOBAL GOVERNANCE

Abstract

This study examines Türkiye's strategic use of Islamic finance as a tool for increasing its sphere of influence in global governance constellations. As a rising actor in the global Islamic finance sector, Türkiye has leveraged its unique geopolitical position, economic policies, and cultural diplomacy to establish itself as one of the significant players in the region. By integrating Islamic finance into its economic toolkit, Türkiye aims to enhance its economic power and foster deeper economic and cultural relations within the Islamic world, thereby increasing its soft power. This article analyzes Türkiye's regulatory and institutional frameworks in Islamic finance, comparing them with those of the Gulf Cooperation Council (GCC) countries. Utilizing theoretical approaches, the study provides insights into how Turkey's innovative approaches and geopolitical strategies have bolstered its role in this sector. The findings highlight Turkey's competitive advantages, its strategic engagement in Islamic finance, and the broader implications for global governance and international economic relations.

Keywords: Global governance, Islamic finance, Economic diplomacy

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi, aylin.cicek@istanbul.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9606-509X
Başvuru Tarihi (Received): 03.09.2024 **Kabul Tarihi** (Accepted): 15.01.2025

Giriş

Türkiye, küresel yönetimdeki etkisini artırmak için önemli bir unsur olarak gördüğü İslami finans uygulamalarını son yıllarda stratejik bir politika olarak gündemine almıştır. Küresel İslami finans sektöründe yükselen bir aktör olarak Türkiye, eşsiz jeopolitik konumu, yenilikçi ekonomi politikaları ve kültürel diplomasisinden yararlanarak pazarda güçlü bir şekilde konumlanmayı hedeflemiştir. Bu stratejik angajman sadece Türkiye'nin ekonomik gücünü arttırmak için değil, aynı zamanda İslam dünyasıyla derin ekonomik ve kültürel bağlar geliştirmek ve yumuşak gücünü arttırmak için tasarlanmıştır. Tarihsel olarak, Türkiye, 1980'lerin başında katılım bankalarını finansal sisteminin bir parçası haline getirerek İslami finans ile resmi ilişkisinin başlangıcını yapmıştır. Bu kurumlar geleneksel bankaların yanında faaliyet göstermiş ve faizli işlemlerden kaçınan dini kurallarla uyumlu finansal ürünler sunmuşlardır. Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) 2002 yılında iktidara gelmesi Türkiye'de İslami finans için bir dönüm noktası olarak değerlendirilmektedir (Özdemir & Aslan, 2018, s. 27). Kavramsal olarak İslami finans günümüze kadar yayınlanan devlet programlarında yer almasa da. AKP iktidarında kurulan 59. Hükümetin Özel Finans Kurumlarını (SFH) 5411 numaralı Bankacılık Kanunuyla 2005 yılında Katılım Bankalarına çevirmesi Türkiye'de İslami finans için hukuki bir zemin oluşturmuştur. Burada "katılım" kelimesi İslami finansın ilkelerine uygun bir şekilde hem karın hem zararın paylaşılmasını vurgulamaktadır (Özdemir & Aslan, 2018, s. 31). AKP iktidarının ilk dört hükümetinin devlet programlarında İslami finans için herhangi bir hedef belirlenmese de 62, 64 ve 65. Hükümetlerin programlarında spesifik amaçlar belirtilmiştir. Bunlardan birisi faizsiz bankacılığın geliştirilmesi için devlet sahipliğinde katılım bankaları kurulmasıdır. Bu doğrultuda Ziraat Katılım Bankası (2015) ve Vakıf Katılım Bankası (2016) kurulmuştur. (Özdemir & Aslan, 2018, s. 37) On yıllar boyunca Türkiye, bankacılık alanında yaptığı düzenlemeler, yeni İslami finans kurumlarının açılması ve küresel İslami finansal ağlara artan entegrasyon yoluyla İslami finans sektörünü genişletmiştir.

Ülkenin jeopolitik hedefleri ve ekonomik stratejilerinde önemli bir küresel finans merkezi olarak konumlandırılmak istenen İstanbul'un rolü daha da güçlendirilmiştir. İslam hukukuna dayanan İslami finans, faizi (riba) yasaklayarak ve risk paylaşımını (mudarebe) teşvik ederek geleneksel finansal sistemlere cazip bir alternatif sunmaktadır. Bu finans uygulaması, özellikle Müslümanların çoğunlukta olduğu ülkeler başta olmak üzere, küresel çapta önemli bir büyüme ve pazar imkânı bulmuştur.

Dünya Bankası verilerine göre, İslami finans sektörü son on yılda yıllık %10-12 oranında hızlı bir şekilde büyüyerek yaklaşık 2 trilyon dolara ulaşmıştır. Bu büyüme, bankacılık, sermaye piyasaları ve sigortacılık gibi çeşitli finansal sektörleri kapsamaktadır (Dünya Bankası, 2020). 2023 yılı itibarıyla, Türkiye'deki İslami finans sektörünün büyüklüğünün 100 milyar dolara ulaşması beklenmektedir ve bu da sektörün önemli bir genişleme yaşadığını göstermektedir (Fitch, 2023). Geleneksel olarak Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) ülkeleri, finansal kurumlar ve düzenleyici çerçeveler geliştirmek için petrol gelirlerinin bir kısmını kullanarak İslami finans sektörüne öncülük etmişlerdir. S&P Global Ratings'in raporuna göre: Körfez bölgesinde İslami finans alanındaki büyüme, büyük satın almaların ve ulusal ekonomik vizyonların önemli bir rol oynadığı Suudi Arabistan ve Kuveyt'teki bankacılık varlıkları tarafından önemli ölçüde desteklenmiştir (S&P Global, 2023). Bununla birlikte, Türkiye'nin Finans Merkezi'nin İstanbul'da kurulması, dijital bankacılık ve finansal teknoloji çözümlerine yapılan yatırımlar gibi girişimleri ve stratejik manevraları, İslami finans için bölgesel bir merkez olma konusundaki istekliliğini ve iradesini göstermektedir. Türkiye'nin özellikle Somali gibi ülkelerdeki ekonomi diplomasisi ve kültürel girişimleri, ekonomik kalkınmayı teşvik etme ve İslam dünyası içindeki bağları güçlendirme konusundaki kararlılığını göstermektedir (Alpay & Oduncu, 2017, s. 225). Türkiye, altyapı ve eğitim projelerine yatırım yaparak ekonomik büyümeyi teşvik etmenin yanı sıra, aynı zamanda

nüfuzunu artırma ve çoğunluğu Müslüman olan ülkeler arasında iyi ve istikrarlı ilişkilerin kurulmasını da istemektedir.

Makale, Türkiye'nin uluslararası sistemdeki göreceli güç konumunu İslami finans uygulamaları üzerinden incelemektedir. Türkiye'nin İslami finansı bir ekonomik diplomasi ve yumuşak güç aracı olarak stratejik kullandığı iddiası incelenerek bu konudaki çabaları KİK ülkeleriyle karşılaştırılmakta ve sektördeki büyümesinin altında yatan düzenleyici ve kurumsal çerçeveler analiz edilmektedir. Neoliberal Kurumsalcılık, Yumuşak Güç ve Ekonomik Diplomasi teorilerine dayanan teorik çerçeve, Türkiye'nin hedeflerini ve stratejilerini anlamak için kapsamlı bir mercek sunmaktadır. Bulgular, Türkiye'nin rekabet avantajlarını, yenilikçi yaklaşımlarını ve jeopolitik konumundan da kaynaklanan geniş kapsamlı çıkarlarına dikkat çekmektedir. Bu araştırma, Türkiye'yi İslami finans sektöründe kilit bir oyuncu olarak konumlandırarak, uluslararası sistem, İslami finansın gelişen / büyüyen pazarı ve Türkiye'nin konumu ve pozisyonu hakkındaki söylemlere katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

1. Teorik Çerçeve

Türkiye'nin İslami finans yoluyla uluslararası sistemdeki etkinliğini artırma stratejisini anlamak için Uluslararası İlişkilerdeki birkaç temel teorik çerçevenin incelenmesini gerektirmektedir. Bu bölümde Neoliberal Kurumsalcılık, Yumuşak Güç ve Ekonomik Diplomasinin Türkiye'nin hedef ve stratejilerini analiz etmek için hangi koşullar altında kapsamlı imkânlar yarattığı ve fırsat sağladığı incelenecektir. Uluslararası kurumların işbirliği ve istikrarı teşvik etmedeki önemini vurgularken, yumuşak güç uygulamalarında kültür ve ideolojinin etkin rolü ön plandadır. Ekonomik Diplomasi ise dış politika hedeflerine ulaşmak için finansal araçların kullanımının altını çizmektedir. Bu çerçeveler birlikte, Türkiye'nin İslami finansa katılımının jeopolitik konumunu ve uluslararası sistemdeki etkisini nasıl artırdığını açıklamaya yardımcı olmaktadır.

Neoliberal Kurumsalcılık, uluslararası kurumların ve rejimlerin, etkileşimde bulunabilecekleri bir çerçeve sağlayarak devletlerarasında iş birliği ve istikrarı teşvik etmede kritik bir rol oynadığını öne sürer. Bu teori, kurumların işlem maliyetlerini azaltarak, şeffaflığı artırarak ve aktörler arasında güveni teşvik ederek uluslararası sistemin anarşik doğasının zayıflamasına yardımcı olduğunu savunur (Keohane, 1984, s. 51). İslami finans bağlamında, uluslararası finansal kurumlar ve ağlar ekonomik karşılıklı bağımlılığı ve istikrarı kolaylaştırabilir ve böylece Türkiye de dâhil olmak üzere katılımcı ülkelerin küresel yönetimdeki etkisini artırabilir.

Türkiye'nin uluslararası İslami finans kuruluşlarına aktif katılımı Neoliberal Kurumsalcılığın ilkeleriyle oldukça uyumludur. Türkiye bu ağlara entegre olarak, uluslararası sistemdeki etkinliğini arttırmak için bunların teşvik ettiği ekonomik istikrar ve iş birliğinden yararlanabilir (Kuran, 2004, s. 112). İslam Kalkınma Bankası (IDB) ve İslami Finans Kurumları Muhasebe ve Denetim Organizasyonu (AAOIFI) gibi kurumları da içeren İslami finans kurumlarının küresel çapta birbirine bağlı olması, uluslararası rejimlerin karşılıklı fayda ve istikrarı teşvik edebileceği fikrini desteklemektedir. Bu kurumlar, çoğunluğu Müslüman olan ülkeler arasındaki ekonomik istikrar ve iş birliğinde kritik bir rol oynamaktadır. Türkiye bu ağlara aktif olarak katılarak uluslararası sistemdeki etkisini arttırmak için konumunu güçlendirebilir.

Joseph Nye (2004) tarafından ifade edildiği şekliyle Yumuşak Güç, bir ülkenin zorlama veya baskı yerine cazibe ve çekicilik yoluyla başkalarının tercihlerini şekillendirme yeteneğini ifade eder. Bu güç türü, bir ülkenin kültürünün, siyasi ideallerinin ve politikalarının çekiciliğinden kaynaklanır. İslami finans alanında Türkiye, İslam dünyasıyla güçlü ekonomik ve kültürel bağlar kurmak için finansal ve kültürel diplomasisini kullanmakta ve böylece yumuşak gücünü artırmaktadır.

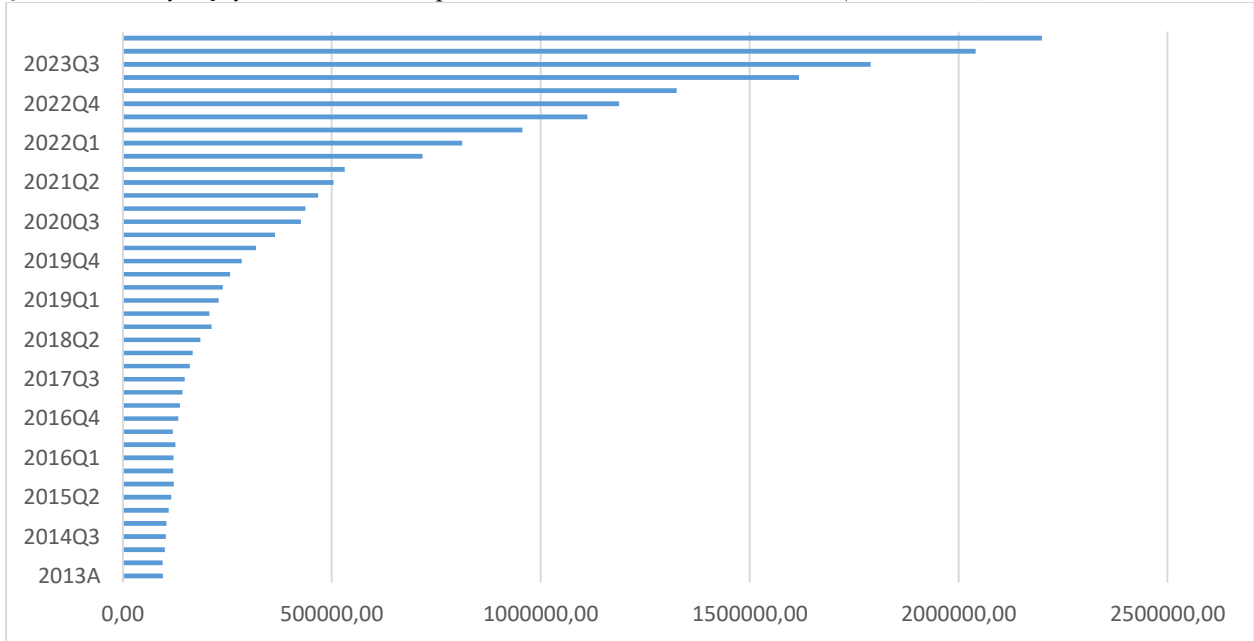
Türkiye'nin Müslüman ülkelerle ilişkisi ve İslami finansa yaptığı yatırımlar, İslam dünyasındaki yumuşak gücünü artırmaya yönelik stratejik hamlelerdir. Türkiye, nüfusunun çoğunluğu Müslüman olan ülkelerde altyapı, eğitim ve kültür projelerine yatırım yaparak daha güçlü kültürel

ve ekonomik bağlar kurmayı ve böylece bölgedeki etkisini artırmayı amaçlamaktadır. Bu yatırımlar sadece ekonomik kalkınmaya yardımcı olmakla kalmayarak aynı zamanda iyi niyeti teşvik etmekte ve halkının çoğunluğu Müslüman olan ülkeleri Türkiye'nin daha geniş dış politika hedefleriyle uyumlu hale getirmesine de destek olmaktadır (Altunışık & Martin, 2011, s. 569). Türkiye'nin İslami finans alanında yaptığı yatırımlar ve İslam Dünyasıyla olan ilişkisi, nüfuzunu ve yumuşak gücünü artırmaya yönelik daha geniş bir stratejinin parçasıdır.

Ekonomik Diplomasi, dış politika hedeflerine ulaşmak için ekonomik araçların kullanılmasını ifade eder. Diğer devletlerin ve uluslararası aktörlerin davranışlarını etkilemek için ticaret, yatırım ve finansal ilişkilerin kullanılmasını kapsar (Bayne & Woolcock, 2011). İslami finans bağlamında Türkiye, jeopolitik konumunu ve uluslararası sistemdeki etkinliğini artırmak için İslami finansı daha geniş ekonomik stratejisine entegre ederek ekonomik diplomasiyi kullanmaktadır.

Türkiye'nin İslami finansı ekonomik diplomasi stratejisine entegre etme girişimleri, ekonomik istikrar ve iş birliğinin teşvik edilmesi açısından kritik önem taşımaktadır. Türkiye, İslami finansı ekonomik bir araç olarak kullanarak jeopolitik konumunu güçlendirebilir ve halkının çoğunluğu Müslüman olan ülkelerle daha derin ekonomik bağlar kurabilir (Kaplan, 20202, s, 95). İslami finansın ekonomik diplomasi için stratejik kullanımı, Türkiye'nin kendisini küresel finans sisteminde kilit bir oyuncu olarak konumlandırmasına ve böylece küresel yönetimdeki etkisini artırmasına olanak tanır. Türkiye'nin İslami finansı ekonomi diplomasisi stratejisine entegre etmesi, ekonomik istikrar ve iş birliğini teşvik etme politikası uluslararası sistemde etkisini arttırmasına önemli ölçüde katkı sağlamıştır.

Şekil 1: Türkiye Çeyreklere Göre Toplam İslami Bankacılık Varlıkları (2013-2023)

Kaynak: İslami Finansal Hizmetler Kurulu

Neoliberal Kurumsalcılık, Yumuşak Güç ve Ekonomik Diplomasi teorik temelleri üzerine inşa edilen bu çalışma, Türkiye'nin İslami finansı stratejik kullanımının analizine rehberlik edecek çeşitli sorular formüle etmektedir. Bu sorular, Türkiye'nin İslami finans katılımasının uluslararası sistemdeki etkinliğini ne ölçüde artırdığını, KİK ülkelerine karşı karşılaştırmalı üstünlüğünü ne ölçüde artırdığını ve ekonomik diplomasi ve yumuşak güç için bir araç olarak hizmet edip etmediğini test etmek için tasarlanmıştır. Çalışma, aşağıdaki hususları ampirik olarak inceleyerek, Türkiye'nin küresel İslami finans sektöründeki rolüne ve bunun uluslararası üzerindeki etkilerine dair bir analiz ve değerlendirme yapmayı amaçlamaktadır.

Araştırılan iki ana soru şunlardır:

Türkiye'nin İslami finansı stratejik olarak kullanması, küresel yönetimdeki etkinliğini önemli ölçüde artırıyor mu?

Türkiye'nin İslami finans alanındaki düzenleyici ve kurumsal politika ve stratejileri KİK ülkelerine göre karşılaştırmalı üstünlüğünü artırıyor mu?

2. Küresel Etki için İslami Finansın Stratejik Kullanımı

Türkiye, İslami finansı, İslam dünyasındaki etkisini güçlendirmek için ekonomi diplomasisinde stratejik bir araç olarak kullanmaktadır. İstanbul Finans Merkezi'nin kurulması, Türkiye'nin İslami finans için bölgesel bir merkez olma hedefiyle uyumlu olarak uluslararası yatırımları çekmeyi ve stratejik olarak İstanbul'u küresel bir finans merkezi olarak konumlandırmayı ve böylece Türkiye'nin ekonomik gücünü artırmayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda Türkiye, İslami finans alanındaki çeşitli kuruluş ve organizasyonlarda yer edinmiştir. Örneğin 2015 yılında G-20 dönem başkanlığını üstlenmiş ve İslami finansın G-20 ajandasına dâhil edilmesi için önemli çabalar sarfetmiştir. Buna ek olarak 2016 yılında Borsa İstanbul ve İslami Gelişim Bankası arasında iş birliği imzalanmış ve aynı yılın kasım ayında İstanbul'da İSEDAK'ın 32. Bakanlar oturumuna ev sahipliği yapmıştır. (Özdemir & Aslan, 2018, s. 38) Bu gibi girişimlerle Türkiye İslami finans alanında diplomatik anlamda inisiyatif almış ve bölgedeki yumuşak gücünü artırabilmek konusunda olumlu sonuçlar elde etmiştir.

İslami finans yoluyla ekonomi diplomasisi, halkının çoğu Müslüman olan ülkelerle ekonomik bağları geliştirerek Türkiye'nin jeopolitik konumunu güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Örneğin Türkiye, Somali gibi ülkelerde altyapı ve eğitim projelerine yatırım yaparak ekonomik kalkınmayı teşvik etmekte ve karşılıklı iyi niyeti destekleyerek bölgedeki etkisini ve yumuşak gücünü artırmaktadır (Özkan, 2010, s. 98).

Körfez ülkeleri bağlamında değerlendirildiğinde Türkiye'nin 2002 sonrası büyüyen ekonomisi bu bölgeden, başlıca Suudi Arabistan ve Katar olmak üzere, yatırımcı çekilmesine neden olmuştur. İstanbul Finans Merkezi projesinin kısa süreli para girişlerini uzun süreli sermaye yatırımlarına dönüştürmesi ve Türkiye'ye önemli bir ekonomik çıktı getirmesi beklenmektedir. (Karagöl vd, 2017, s. 60)

Fitch Ratings'in Eylül 2023 tarihli raporuna göre, Türkiye İslami finans sektörü 90 milyar ABD dolarını aşmış durumda ve hükümetin güçlü desteğiyle bu rakamın 100 milyar doları aşması beklenmektedir. Cumhurbaşkanı Erdoğan da katılım finansın bankacılık varlıkları içindeki payını %15'e çıkarmayı hedeflediklerini belirterek, bu büyümenin hükümetin İslami finansı daha geniş ekonomik ve diplomatik stratejilerine entegre etme çabalarının bir yansıması olduğunu vurgulamıştır (Fitch Ratings, 2023; Anadolu Ajansı, 2023).

2.1. Düzenleyici ve Kurumsal Çerçeveler

Türk hükümetinin İslami finansa yönelik aktif desteği ve düzenleyici çerçeveler geliştirmesi, Türkiye'nin küresel yönetimdeki konumunu güçlendirmede önemli bir rol oynamaktadır. Devlete ait yeni İslami bankaların (Ziraat Katılım, Vakıf Katılım, Emlak Katılım) ve Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) gibi kurumların kurulması, Türkiye'nin İslami finans için elverişli bir ortam yaratma konusundaki kararlılığının altını çizmektedir. Türkiye'de İslami finans için düzenleyici ortam, katılım bankalarının pazar payını artırmayı amaçlayan proaktif devlet desteği ile karakterize edilmektedir. Bu destek, düzenleyici reformları, yeni İslami finans kurumlarının kurulmasını ve düzenleyici çerçeveyi geliştirmeye yönelik girişimleri içermektedir. Örneğin, Türkiye Sermaye Piyasası Kurulu sukuk (kira sertifikası olarak adlandırılan İslami tahvil türü) ihracını kolaylaştıran düzenlemeler getirmiş ve böylece piyasada mevcut olan finansal araç yelpazesini genişletmiştir. Ayrıca 2015 yılında Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu

bünyesinde “Uygulama Departmanı” kurulmuş ve bu departmanın katılım bankalarının işleyişinin düzenlenmesi ve iyileştirilmesi amaçlanmıştır (Özdemir & Aslan, 2018, s. 38).

Sukuk düzenlemelerinin uygulanması ve bunların piyasa büyümesi üzerindeki etkisi gibi düzenleyici gelişmelere ilişkin ayrıntılı vaka çalışmaları değerli bilgiler sağlayabilir (Jobarteh, 2017, s. 35). Örneğin, 2012 yılında Türkiye'nin ilk devlet sukukunun ihraç edilmesi hem yerli hem de uluslararası yatırımcıların ilgisini çekerek önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu düzenleyici yenilik, Türkiye'nin İslami finans sektöründe daha fazla büyümesinin ve sektördeki çeşitlenmenin önünü açmıştır.

2.2. İnovasyon ve Ekonomik Entegrasyon

Türkiye'nin İslami finans alanında dijital bankacılık ve finansal teknoloji çözümlerine odaklanması, onu sektörde yenilikçi bir lider olarak konumlandırmaktadır. Dijital bankacılık platformlarının entegrasyonu ve yeşil sukukun (sürdürülebilir projeleri finanse etmek için kullanılan özel bir tahvil türü) geliştirilmesi, Türkiye'nin Çevresel, Sosyal ve Yönetişim (ESG) yatırımlarına yönelik küresel trendlerle uyumunu vurgulamaktadır. Türkiye'nin İslami finansa dijital bankacılık ve finansal teknolojilere verdiği önem, daha genç, teknoloji meraklısı bir demografiyi çekmeyi ve finansal katılımı teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Türkiye'de yeşil sukukun geliştirilmesi, küresel ÇSY trendlerine uyum sağlayarak sürdürülebilirliği finans sektörüne entegre etme konusundaki kararlılığını da göstermektedir (Sürdürülebilir Finans Raporu, 2020).

Gelişen teknolojiler ve fintech yenilikleri, Türkiye'de İslami finans ortamını yeniden şekillendirmektedir. Örneğin blok zinciri teknolojisinin benimsenmesinin İslami finansal işlemlerin şeffaflığını ve verimliliğini artırması beklenmektedir. Blok zinciri, İslam hukukuna uygunluğun sağlanması ve dolandırıcılık faaliyetlerinin riskinin azaltılması gibi İslami finansın doğasında var olan bazı zorlukların üstesinden gelebilir. Ayrıca, dijital platformlar ve mobil bankacılık uygulamaları, İslami finansal hizmetleri daha geniş bir nüfus için erişilebilir hale getirmekte ve böylece finansal kapsayıcılığı ve okuryazarlığı teşvik etmektedir (Er, 2023, s. 93).

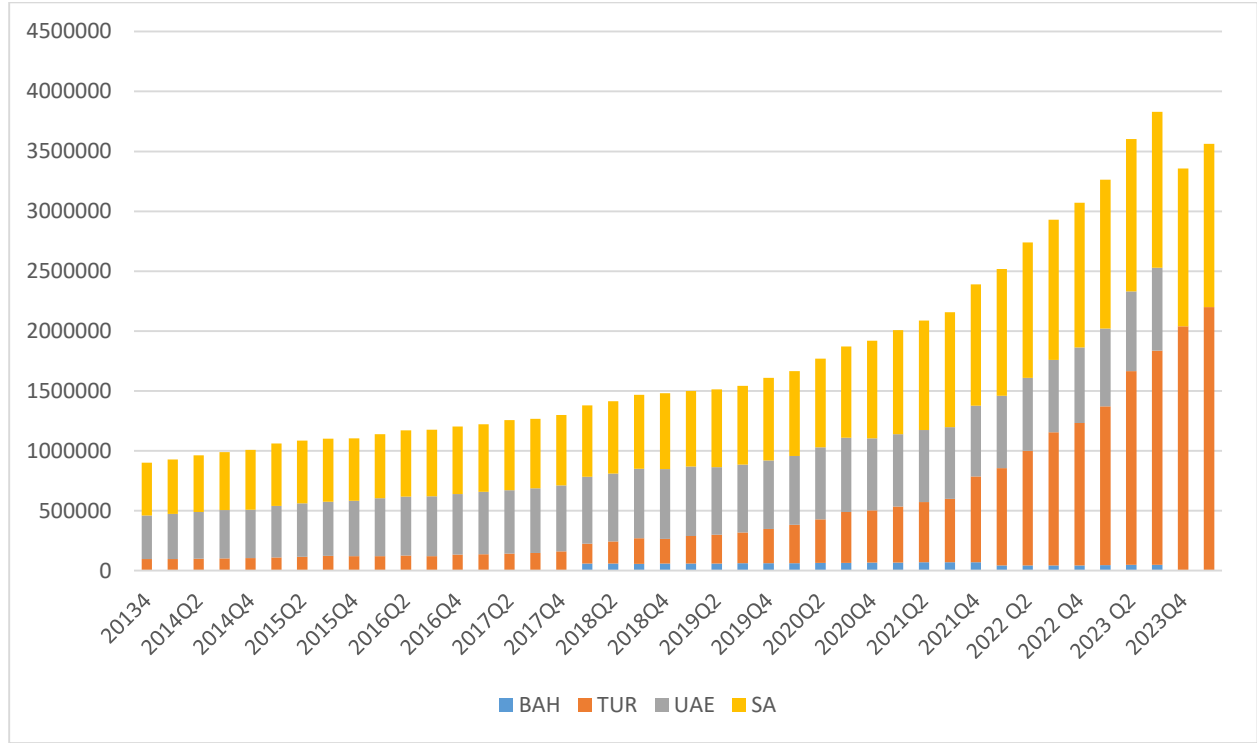
Türkiye'nin İslam dünyasında ekonomik entegrasyonu ve iş birliğini teşvik etmek için İslami finansı stratejik olarak kullanması, küresel yönetimdeki etkisini artırmakta ve konumunu güçlendirmektedir. İstanbul Finans Merkezi gibi girişimler ve İslam dünyasındaki stratejik ortaklıklar, Türkiye'nin ekonomik entegrasyonun teşvik edilmesindeki rolünün altını çizmektedir. Bu bağlamda, Kuveyt Türk ve Albaraka Türk gibi öncü katılım bankaları, Türkiye'nin İslami finans alanında bölgesel bir lider olma çabalarının somut örnekleridir. Türkiye'nin İstanbul'u İslami finans için bir finans merkezi olarak konumlandırma çabaları, ekonomik entegrasyonu ve iş birliğini kolaylaştırarak bölgedeki etkisini daha da artırmaktadır (İslam Kalkınma Bankası, 2019). Çoğunluğu Müslüman olan ülkelerle kurulan stratejik ortaklıklar ve imzalanan ekonomik anlaşmalar da Türkiye'nin bölgesel ekonomik entegrasyonunun desteklenmesindeki rolünü artırmaktadır (Türkiye Ticaret Bakanlığı, 2021).

3. Karşılaştırmalı Üstünlük ve Bölgesel Etki

Türkiye'nin İslami finans sektörünü daha köklü Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) ülkeleriyle karşılaştırmak, Türkiye'nin rekabet stratejilerini ve büyüme alanlarını ortaya koymaktadır. KİK ülkeleri köklü İslami finans sektörlerine sahipken, Türkiye'nin stratejik girişimleri, hükümet desteği ve düzenleyici gelişmeleri büyüme için benzersiz avantajlar ve fırsatlar sunmaktadır. KİK ülkeleri İslami finansa önemli bir pazar payına sahiptir, ancak Türkiye'nin son yıllarda gerçekleştirdiği girişimler, yaptığı yasal düzenlemeler ve teşvik iyileştirmeleri, gelecekteki büyüme ve artan etkisi için iyi örneklerdir. (International Monetary Fund, 2020). KİK ülkelerindeki sağlam düzenleyici çerçeveler ve piyasa olgunluğu, Türkiye'nin İslami finans sektöründe devam eden gelişimi için bir ölçüt oluşturmaktadır.

KİK ülkeleriyle yapılan karşılaştırma, Türkiye'nin İslami finans sektöründe görece yeni olmasına rağmen kısa sürede önemli adımlar attığını ortaya koymaktadır. KİK ülkeleri, özellikle Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Bahreyn, köklü İslami finans kurumlarına ve küresel İslami finans varlıklarında daha büyük bir paya sahiptir. Ancak Türkiye'nin inovasyona, düzenleyici reformlara ve stratejik yatırımlara odaklanması, rekabetçi bir yer edinmesini sağlamıştır. Örneğin, Türkiye'nin yeşil finans ve dijital bankacılık alanlarındaki girişimleri, KİK'teki daha köklü pazarlara sahip olan bazı ülkelere kıyasla önemli ölçüde liderlik gösterdiği alanlardır (Moody's Investors Service, 2021).

Şekil 2: Çeyreklere Göre Türkiye, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Bahreyn Toplam İslami Bankacılık Varlıkları (2013-2023)

Kaynak: İslami Finansal Hizmetler Kurulu

Türkiye'nin Avrupa ve Asya arasında bir köprü niteliğindeki jeopolitik konumu, İslami finansdaki rolünü geliştirmek için yararlanılabileceği benzersiz avantajlar sağlamaktadır. Örneğin İstanbul Finans Merkezi, her iki bölgeden yatırımcıları çekmek için stratejik bir konumdadır ve Türkiye'yi İslami finansın Avrupa'ya açılan kapısı olarak konumlandırma potansiyeline sahiptir. Bu coğrafi avantaj, elverişli bir düzenleyici ortam ve hükümet desteği ile birleştiğinde Türkiye'yi İslami finans yatırımları için cazip bir destinasyon haline getirmektedir.

Başta Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Bahreyn olmak üzere KİK ülkeleri, önemli petrol gelirleri ve yerleşik finans merkezlerinin desteğiyle on yıllardır İslami finans sektörüne hâkim durumdadır. Ancak Türkiye'nin İslami finansla yaklaşımı, kendisine belirgin avantajlar sağlayan benzersiz unsurlar içermektedir. Düzenleyici reformlar ve hükümet desteği, Türkiye'nin İslami finans sektörünün temel itici güçleridir. Hükümetin proaktif tutumu, katılım bankalarının kurulması ve sukuk ihracını kolaylaştıran düzenlemelerin hayata geçirilmesi gibi reformlar İslami finansın gelişmesi için elverişli bir ortam yaratılması açısından çok önemlidir.

Türkiye, İslami finans sektörünü geliştirmek için teknolojik gelişmelerden yararlanmaktadır. Cumhurbaşkanlığı Sürdürülebilir Finans Raporuna göre dijital bankacılık platformlarının ve finansal teknoloji çözümlerinin entegrasyonu, daha genç ve teknoloji meraklısı bir demografiye cezbetmekte, finansal kapsayıcılığı teşvik etmekte ve operasyonel verimliliği artırmaktadır.

Teknolojiye bu şekilde odaklanması, Türkiye'yi dijital İslami finans alanında lider konumuna getirmektedir (Sürdürülebilir Finans Raporu, 2020).

Türkiye'nin yeşil sukuk geliştirmesi ve ESG (Çevresel, Sosyal ve Yönetişim) yatırımlarına verdiği önem, sürdürülebilir finansmana yönelik küresel eğilimlerle uyumludur. Bu girişimler yalnızca sürdürülebilir yatırım seçeneklerine yönelik artan talebi karşılamakla kalmamakta, aynı zamanda Türkiye'nin İslami finans alanında bir yenilikçi olarak itibarını da artırmaktadır (Sürdürülebilir Finans Raporu, 2020). Türkiye'nin halkının çoğu Müslüman olan ülkelerle yaptığı stratejik ortaklıklar ve ekonomik anlaşmalar bölgesel ekonomik entegrasyonu gerçekleştirme amacına da hizmet etmektedir. İslami finans yoluyla kolaylaştırılan ortaklıklar, ekonomik istikrar ve işbirliğini teşvik ederek Türkiye'nin bölgedeki etkisini artırmaktadır (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2021).

Türkiye'nin İslami finansa verdiği önem, kültürel ve dini kimliğinde derin köklere sahiptir. İslami ilkelerle bu uyum, Türkiye'nin Müslüman dünyasındaki meşruiyetini ve çekiciliğini artırmakta, yatırımcılar ve paydaşlar arasında güven ve itimadı teşvik etmektedir (Yapılandırma Teori).²

Uluslararası ilişkiler perspektifinden bakıldığında, Türkiye'nin İslami finansı stratejik kullanımı farklı boyutlardan analiz edilebilir. Realist teori, ulusal çıkarların ve gücün korunmasında devletin rolünü vurgulamaktadır. Türkiye'nin İslami finansı bir ekonomik diplomasi aracı olarak kullanması, ulusal gücünü ve uluslararası sistemdeki etkisini artırmayı amaçladığı için realist ilkelerle uyumludur. Türkiye, ekonomik bağlar ve ittifaklar kurmak için İslami finanstan yararlanarak rekabetçi bir uluslararası ortamda konumunu güvence altına almayı amaçlamaktadır. Bu yaklaşım, özellikle KİK içindeki ekonomik devlere karşı bölgedeki güç dinamiklerini dengelemeye yönelik stratejik bir manevrayı yansıtmaktadır. İslami finans yoluyla teşvik edilen stratejik yatırımlar ve ekonomik ortaklıklar, Türkiye'nin etkisini artırarak çok kutuplu bir dünyada güç projeksiyonu yapmasına ve çıkarlarını güvence altına almasına olanak sağlamaktadır.

Liberal teori, uluslararası kurumların ve işbirliğinin önemine odaklanmaktadır. Türkiye'nin İslami finansa katılımı, halkının çoğu Müslüman olan ülkelerle ekonomik karşılıklı bağımlılığı ve işbirliğini teşvik etmeye yönelik liberal bir yaklaşım olarak görülebilir. İstanbul Finans Merkezi gibi girişimler ve uluslararası İslami finans kuruluşlarına katılım yoluyla Türkiye, liberal iş birliği ve karşılıklı bağımlılık ilkeleriyle uyumlu olan ekonomik entegrasyonu ve karşılıklı fayda ve kazanç sağlayan uygulamaları desteklemektedir. İslami finans yoluyla sağlanan işbirliği, Türkiye'nin bölgesel istikrar ve refahın artırılmasındaki rolünü güçlendirirken aynı zamanda birbirine bağlı ilişkiler ağını kolaylaştırmaktadır. Türkiye, ortak ekonomik çıkarları ve kurumsal işbirliğini teşvik ederek bölgesel istikrarı güçlendirmekte ve işbirliğine dayalı süreçleri kuvvetlendirme stratejisi izleyerek nüfuzunu artırma amacına ulaşmaya çalışmaktadır.

Konstrüktivist (inşacılık) teori, fikirlerin, kimliklerin ve normların uluslararası ilişkileri şekillendirmedeki rolünü vurgular. Türkiye'nin İslami finansa verdiği önem, halkının çoğunluğu Müslüman olan bir ülke olarak kimliğinden ve İslami ekonomik ilkelere uyum sağlama arzusundan kaynaklanmaktadır. İslami finansın teşvik edilmesi Türkiye'nin ekonomik nüfuzunu arttırmakla kalmamakta, aynı zamanda uluslararası sistemde kültürel ve dini kimliğini de pekiştirmektedir. Türkiye kendisini İslami finans alanında önde gelen ülkelerden birisi olarak konumlandırarak uluslararası normları şekillendirmeye ve adil ve eşitlikçi bir finansal sistem vizyonunu desteklemeye çalışmaktadır. Bu yaklaşım, Türkiye'nin İslami finans etrafındaki anlatı ve söylemi şekillendirmedeki rolünün altını çizerek, İslami finansın meşruiyetine ve cazibesine katkıda

² Yapılandırma teorisi, uluslararası ilişkilerde devletlerin kimlik ve kültürlerinin dış politikalarının şekillenmesinde nasıl önemli bir rol oynadığını vurgular. Bu teoriye göre, Türkiye'nin İslami finans sektörüne verdiği önem, sadece ekonomik değil, aynı zamanda kültürel ve dini kimliğinin de bir yansımasıdır. Bu durum, Türkiye'nin Müslüman dünyasındaki meşruiyetini artırırken, İslami ilkelere dayalı bir ekonomik modelin benimsenmesinin yatırımcılar arasında güveni pekiştirdiği düşünülmektedir. Bu bağlamda, Türkiye'nin İslami finans stratejileri, kültürel kimliğin uluslararası ekonomik ilişkilerdeki rolünü anlamada önemli bir örnek teşkil etmektedir.

bulunmaktadır. İnşacı bakış açısı, Türkiye'nin eylemlerinin kimliği ve değerleri tarafından nasıl şekillendirildiğini ve küresel diplomaside İslami finansın stratejik kullanımını nasıl şekillendirdiğini vurgulamaktadır.

3.1. Ekonomik Etki ve Büyüme

Yapılan çalışmalar İslami finansın Türkiye'de ekonomik büyümeye ve endüstriyel kalkınmaya olumlu katkı sağladığını ortaya koymuştur. Örneğin, Yüksel ve Canöz (2017) İslami bankacılığın İslam hukuku ilkelerine uygun alternatif finansman seçenekleri sunarak ekonomik büyümeyi desteklediğini ve bu sayede daha geniş bir yatırımcı tabanını çekebildiğini ortaya koymuştur. Benzer şekilde, ekonomik büyüme, doğrudan yabancı yatırım (DYY) ve Türkiye'de İslami bankacılığın gelişimi arasındaki etkileşimleri vurgulayarak İslami finansın yabancı yatırımları çekme ve ekonomik büyümeyi teşvik etmedeki rolüne dikkat çekmektedir. Bu bulgular, ekonomik karşılıklı bağımlılık ve işbirliğinin karşılıklı fayda ve istikrara yol açabileceğini öne süren Uluslararası İlişkiler teorisindeki liberalist perspektifle uyumludur.

Atıcı (2018) da İslami (katılım) bankacılığının Türkiye'de ekonomik büyümeyi teşvik etmedeki rolünü vurgulamıştır. Çalışma, İslami bankacılığın endüstriyel kalkınma için kritik finansal destek sağladığını ve böylece ülkenin genel ekonomik ilerlemesine katkıda bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, ekonomik uygulamaların ve finansal sistemlerin kültürel ve dini kimliklerden etkilendiği ve bunların da ekonomik politikaları ve sonuçları şekillendirdiği yönündeki inşacı görüşle uyumludur.

Türkiye'nin İslami finans alanındaki stratejik girişimleri yalnızca ekonomik büyümeyi desteklemekle kalmamış, aynı zamanda endüstriyel kalkınmayı da teşvik etmiştir. Faize dayalı işlemlerden kaçınan ve kar-zarar paylaşımını teşvik eden katılım (İslami) bankacılığına yapılan vurgu, çok çeşitli yatırımcıları çekmede oldukça başarılı olmuştur. Bu bankacılık şekli İslam hukukuna uygun finansal ürünleri tercih edenlere hitap etmekte, böylece yatırımcı tabanını genişletmekte ve önemli sermaye girişlerini kolaylaştırmaktadır (Balkanlı, 2019, s. 43).

Türkiye'de Kuveyt Türk Katılım Bankası, Türkiye Finans ve Albaraka Türk gibi katılım bankalarının kurulması, yatırımların ekonominin çeşitli sektörlerine kanalize edilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu bankalar, büyük ölçekli altyapı projelerine sermaye sağlamak için önemli bir araç haline gelen sukuk başta olmak üzere geniş bir finansal ürün yelpazesi sunmaktadır. Hem devletin hem de özel sektörün kalkınma projelerini finanse etmek için bu araçtan yararlanmasıyla Türkiye'deki sukuk piyasasının büyümesi oldukça dikkat çekicidir. 2023 yılında TKBB tarafından yayınlanan faaliyet raporuna göre katılım bankalarının sektördeki Pazar payı 2017 yılında %5'ken 2023 yılı sonunda %8,7'ye ulaşmıştır (Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2023).

Türkiye'de, devletin İslami finansa verdiği destek, sektörün büyümesini kolaylaştırmak için tasarlanan düzenleyici çerçeveye kadar uzanmaktadır. Türkiye Sermaye Piyasası Kurulu, sukuk ve diğer İslami finansal araçların ihracını destekleyen düzenlemeleri hayata geçirerek İslami finansın gelişmesi için daha elverişli bir ortam yaratmıştır. Bu düzenleyici destek, doğrudan yabancı yatırımı (DYY) çekmek ve finans sektörünün genel istikrarını ve büyümesini artırmak için çok önemlidir (İslam Kalkınma Bankası, 2019).

Ayrıca, Türkiye'de İslami finans, dini nedenlerden dolayı geleneksel bankacılıktan dışlanabilecek nüfus kesimlerine bankacılık hizmetleri sunarak finansal tabana yayılmaya katkıda bulunmuştur. İslami finans yoluyla finansal okuryazarlığın ve kapsayıcılığın teşvik edilmesi, ekonomik büyümenin artırılması ve yoksulluğun azaltılmasında önemli bir faktördür. Katılım bankaları, İslam hukukuna uygun finansal ürünler sunarak daha geniş bir pazara ulaşarak, müşteri tabanlarını ve finansal istikrarlarını artırma imkânına sahip olmaktadır (International Monetary Fund, 2020).

İslami finansın Türkiye ekonomisi üzerindeki etkisi, ülkenin kendisini İslami finans eğitimi ve araştırmaları için bir merkez olarak konumlandırma çabalarında da görülmektedir. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi gibi çok sayıda devlet ve vakıf üniversitelerinde İslami finans alanında ihtisas eğitimleri ve sertifika programları sunarak bu alanda beşerî sermayenin gelişimine katkıda bulunmaktadır. 2014 yılından önce Türkiye'de İslami finans alanında üniversite eğitimi düzeyinde herhangi bir kurs sunulmamış, 2016 yılından sonra bazı seçmeli dersler açılmıştır. (Özdemir & Aslan, 2018, s. 39). Günümüzde İslami finansla ilgili yüksek lisans ve doktora programları da bulunmaktadır. Bu eğitim girişimleri, İslami finans sektörünün büyümesini ve yenilikçiliğini destekleyebilecek nitelikli bir işgücü oluşturmak için önemli ve gereklidir.

Karşılaştırmalı çalışmalar, Türkiye'nin İslami finans yaklaşımının KİK ülkelerinden çeşitli açılardan farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. KİK ülkeleri İslami finans sektörlerini destekleyen önemli petrol gelirlerinden faydalanırken, Türkiye'nin yaklaşımı daha çeşitlidir ve düzenleyici reformlara, inovasyona ve stratejik ortaklıklara odaklanmaktadır. Bu çeşitlilik, Türkiye'nin değişen ekonomik koşullara uyum sağlamasına ve daha geniş bir yatırım yelpazesini çekmesine olanak tanıyan bir güçtür (Moody's Investors Service, 2021).

4. Sonuç

Türkiye'nin İslami finans uygulamalarının ekonomik diplomasi, düzenleyici iyileştirme, fintech inovasyonu ve bölgesel ekonomik entegrasyonun sağlanabilmesi için çok yönlü bir araç olarak kullanma stratejisinin altını çizmektedir. Türkiye, kendisini İslami finansın birbirine bağlı ağları içinde konumlandırarak küresel yönetimdeki etkisini önemli ölçüde artırmayı, ekonomik istikrarı ve halkının çoğunluğu Müslüman olan ülkeler arasında işbirliğini teşvik etmeyi ve geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Türkiye'nin İslami finansı stratejik kullanımı çeşitli teorik çerçevelerden incelenebilir. Ulusal çıkar ve güç arayışına vurgu yapan realizm, Türkiye'nin İslami finansı ulusal gücünü ve uluslararası sistemdeki etkisini artırmak için kullandığını düşünmektedir. Realist yaklaşım, Türkiye'nin özellikle KİK içindeki ekonomik devlere karşı bölgesel güç dinamiklerini dengelemeye yönelik stratejik manevralarını yansıtmaktadır. Waltz (1979) ve Mearsheimer (2001) gibi akademisyenlerin teorileri uygulandığında Türkiye, İslami finansın kolaylaştırdığı stratejik yatırımlar ve ekonomik ortaklıklar yoluyla çok kutuplu bir dünyada gücünü yansıtmaya ve çıkarlarını güvence altına almaya çalışmaktadır.

Uluslararası kurumların ve işbirliğinin önemine odaklanan liberalizm, Türkiye'nin diğer Müslüman çoğunluklu ülkelerle ekonomik karşılıklı bağımlılığı ve işbirliğini teşvik etmeye yönelik liberal bir yaklaşım olarak İslami finans katılımı ile uyumludur. İstanbul Finans Merkezi gibi girişimler ve uluslararası İslami finans kuruluşlarına katılım, Türkiye'nin temel liberal ilkeler olan ekonomik entegrasyon ve karşılıklı faydayı teşvik etme konusundaki kararlılığını göstermektedir (Keohane & Nye, 1977). İslami finans aracılığıyla sergilenen işbirlikçi duruş, Doyle (1986) tarafından tartışıldığı gibi, Türkiye'nin bölgesel istikrar ve refahtaki rolünü güçlendiren birbirine bağlı bir ilişkiler ağı yaratmaktadır.

Fikirlerin, kimliklerin ve normların rolünü vurgulayan konstruktivizm, Türkiye'nin stratejisine bir başka boyut daha sunmaktadır. Türkiye'nin İslami finans verdiği önem, çoğunluğu Müslüman olan bir ülke olarak kimliğinden ve İslami ekonomik ilkelere bağlılığından kaynaklanmaktadır. Türkiye İslami finansı teşvik ederek sadece ekonomik etkisini arttırmakla kalmamakta, aynı zamanda küresel sahnede kültürel ve dini kimliğini de güçlendirmektedir. Bu konumlandırma Türkiye'nin uluslararası normları şekillendirmesine ve Wendt (1999) ve Finnemore (1996) gibi akademisyenlerin konstruktivist görüşlerini yansıtan adil ve eşitlikçi bir finansal sistemi savunmasına olanak tanımaktadır. Konstruktivist perspektif, Türkiye'nin eylemlerinin kimliği ve

değerleri tarafından nasıl şekillendirildiğini ve küresel diplomaside İslami finansın stratejik kullanımını nasıl şekillendirdiğini vurgulamaktadır.

Sonuç olarak, Türkiye'nin İslami finansı ekonomik diplomasi, düzenleyici destek, fintech inovasyonu ve ekonomik entegrasyon için bir araç olarak stratejik kullanımını realist, liberal ve inşacı teorilerin sofistike bir etkileşimini yansıtmaktadır. Bu çok yönlü yaklaşım sadece Türkiye'nin küresel uluslararası sistemdeki etkisini artırmakla kalmayıp, aynı zamanda halkının çoğunluğu Müslüman olan ülkeler arasında ekonomik istikrar ve işbirliğini de teşvik etmektedir. Gelecekteki araştırmalar, bu stratejik girişimlerin Türkiye'nin jeopolitik konumu üzerindeki uzun vadeli etkilerini ve Türkiye'nin İslami finans sektöründe daha fazla yenilik ve gelişme potansiyelini araştırmalıdır. Böyle bir inceleme, İslami finansın küresel yönetiminde değişen rolü ve Türkiye'nin bu dinamik ortamdaki konumu hakkında daha derin bilgiler sağlayacaktır.

Kaynakça

- Ahmed, A. (2010). Global financial crisis: An Islamic finance perspective. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 3(4), 306-320.
- Alpay, & Oduncu, M. (2017). Paylaşılan refah için bir katalizör olarak İslami finans. *Türkiye Ekonomi Dergisi*, 4(2), 223-240.
- Altunışık, M. B., & Martin, L. G. (2011). Making sense of Turkish foreign policy in the Middle East under AKP. *Turkish Studies*, 12(4), 569-587.
- Anadolu Ajansı. (2023, September 2). *Cumhurbaşkanı Erdoğan: Katılım finansın bankacılık varlıkları içindeki payını yüzde 15'e taşımayı hedefliyoruz* <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/cumhurbaskani-erdogan-katilim-finansin-bankacilik-varliklari-icindeki-payini-yuzde-15e-tasimayi-hedefliyoruz/3229139>
- Atici, G. (2018). Islamic (participation) banking and economic growth: Empirical focus on Turkey. *Asian Economic and Financial Review*, 8(11), 1354-1364.
- Balkanlı, C. (2019). Katılım bankası çalışanlarının islami finans hassasiyeti: Marmara Bölgesi örneği. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Bayne, N., & Woolcock: (2011). *Yeni ekonomi diplomasisi: Decision-making and negotiation in international economic relations* (3. baskı). Ashgate Publishing, Ltd.
- Bayram, O., Talay, I., & Feridun, M. (2022). Can FinTech promote sustainable finance? Policy lessons from the case of Turkey. *Sustainability*, 14(19), 12414.
- Doyle, M. W. (1986). Liberalizm ve dünya siyaseti. *American Political Science Review*, 80(4), 1151-1169. doi: 10.2307/1960861
- Er, H. (2023). İslami finans ve finansal teknolojinin gelecekteki rolü. *Dijitalleşmenin finans sektörüne getirdiği yenilikler*. Özgür Yayınları.
- Finnemore, M. (1996). *Uluslararası toplumda ulusal çıkarlar*. Cornell Üniversitesi Yayınları.
- Göncüoğlu, M., Karaahmetoğlu, M., & Uysal, E. (2014). *Islamic Finance and Turkish Capital Markets*. Middle East Technical University.
- Hanieh, A. (2020). New geographies of financial power: global Islamic finance and the Gulf. *Third World Quarterly*, 41(3), 525-546.
- İslam Kalkınma Bankası. (2019). Yıllık Rapor. https://kalkinma.com.tr/assets/uploads/pdf/kalkinma_2019_Faaliyet_Raporu.pdf

- Islam, M. N. (2021). Turkish charm and public diplomacy: A literature review and critical assessment on Turkish soft power in the middle eastern countries. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (47), 175-187.
- İslami Finansal Hizmetler Kurulu. (2020). İstikrar Raporu. <https://www.isdb.org/publications/annual-report-2019>
- Jobarteh, M., & Ergeç, E. H. (2017). Islamic finance development and economic growth: Empirical evidence from Turkey. *Turkish Journal of Islamic Economics*, 4(1), 31-47.
- Kaplan, H. E. (2020). Islamic financial institutions in The World and Turkey. *JOEEP: Journal of Emerging Economies and Policy*, 5(1), 90-100.
- Karagöl, E. T. & Koç, Y. E. & Kızılkaya, M. (2017) İstanbul'un Finans Merkezi Olma Arayışı. (İstanbul, SETA Yayınları), 60-65. <https://www.setav.org/assets/uploads/2017/01/I%CC%87stanbulFinans1.pdf>
- Keohane, R. O. (1984). *Hegemonyadan Sonra: Dünya Ekonomi Politikasında İşbirliği ve Uyumsuzluk*. Princeton Üniversitesi Yayınları.
- Keohane, R. O., & Nye, J. S. (1977). *Güç ve karşılıklı bağımlılık: Geçiş döneminde dünya siyaseti*. Little, Brown.
- Kılıç, G., ve Türkan, M. (2023). The Emergence of Islamic Fintech and Its Applications." *International Journal of Islamic Economics and Finance Studies*, no. 2, 212-236.
- Kuran, T. (2004). *Islam and Mammon: The economic predicaments of Islamism*. Princeton Üniversitesi Yayınları.
- Ledhem, M. A., & Mekidiche, M. (2022). Islamic finance and economic growth: the Turkish experiment. *ISRA International Journal of Islamic Finance*, 14(1), 4-19.
- Mearsheimer, J. J. (2001). *Büyük güç politikalarının trajedisini*. W.W. Norton & Company.
- Moody's Investors Service. (2021). İslami Finans Görünümü 2021. <https://www.spglobal.com/market-intelligence/en/news-insights/articles/2021/2/moody-s-expects-islamic-finance-to-continue-to-expand-in-2021-62825625>
- Özdemir, M. & Aslan, H. (2018) The political economy of the transformation of Islamic finance in Türkiye. (*Istanbul, SETA Report*), 30-43. <https://www.setav.org/en/assets/uploads/2018/09/115-Report.pdf>
- Ozkan, M. (2010). Turkey's rising role in Africa. *Turkish Policy Quarterly*, 9(4), 93-105.
- Ozturk, A. E. (2021). Islam and foreign policy: Turkey's ambivalent religious soft power in the authoritarian turn. *Religions*, 12(1), 38.
- Smolo, E., & Nagayev, R. (2024). Finance–growth nexus: evidence from systemically important Islamic finance countries. *Journal of Islamic Accounting and Business Research*, 15(4), 684-700.
- Sürdürülebilir Finans Raporu. (2020). ESG ve İslami Finans. https://www.iso.org.tr/file/Surdurulebilir_Finans_Raporu-Son-12162.pdf
- Taş, H. (2022). Erdoğan and the Muslim Brotherhood: An outside-in approach to Turkish foreign policy in the Middle East. *Turkish Studies*, 23(5), 722-742.
- Türkiye Katılım Bankaları Birliği. (2023). 2023 Faaliyet Raporu https://tkbb.org.tr/upload/TKBB_FRA_2023_MTB_uyg_44.pdf

- Türkiye Ticaret Bakanlığı. (2021). Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşmaları. <https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/ticari-ekonomik-anlasmalar>
- Uluslararası Para Fonu. (2020). İslami finans: Fırsatlar, zorluklar ve politika seçenekleri. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/bop/2020/pdf/20-21.pdf>
- Waltz, K. N. (1979). *Theory of international politics*. Addison-Wesley.
- Wendt, A. (1999). *Uluslararası politikanın sosyal teorisi*. Cambridge Üniversitesi Yayınları.
- Yüksel: , & Canöz, İ. (2017). İslami bankacılık Türkiye'de ekonomik büyüme ve endüstriyel kalkınmaya katkıda bulunuyor mu? *İkonomika*, 2(1), 93-102.